LUNDS UNIVERSITET

BESLUT

Diarienummer V 2026/2272

Datum 2026-11-19

Adressat
Justitiedepartementet

Rektor

Yttrande över remiss av betänkandet Åtgärder mot överskuldsättning (SOU 2026:43)

Ert diarienummer: Ju2026/01730

Lunds universitet har fått möjlighet att yttra sig över rubricerad remiss. Då betänkandet bedöms vara en expertremiss och expertisen finns inom flera verksamheter har universitetet valt att bifoga de yttranden som inkommit från fakulteterna i sin helhet.

Beslut

Beslut att avge de bilagda yttrandena från Ekonomihögskolan och Juridiska fakulteten har fattats av undertecknad rektor i närvaro av förvaltningschef Susanne Kristensson efter hörande av representant för Lunds universitets studentkårer och efter föredragning av administratör Anton Jönsson, Universitetsledningens stab.

Erik Renström

Dokumentet är signerat digitalt, se slutet av dokumentet.

Postadress Box 117, 221 00 Lund *Besöksadress* Kungshuset, Kyrkogatan 8, 222 22 Lund
Telefon 046-222 70 93 *E-post* anton.jonsson@rektor.lu.se

LUNDS UNIVERSITET
EKONOMI-
HÖGSKOLAN

YTTRANDE

2026-11-05 V 2026/2272

Rektor vid Lunds universitet

Nationalekonomiska institutionen
Kasper Roszbach

Yttrande över Betänkande av Utredningen om åtgärder mot långvarig skuldsättning (SOU 2026:43)

Ekonomihögskolan har fått möjlighet att yttra sig över rubricerad remiss. [Justitiedepartementet, diarienummer JU 2026/01730]

Remissyttrandet har utarbetats av professor Kasper Roszbach vid nationalekonomiska institutionen.

Synpunkter på avräkningsordningen och dröjsmålsräntans ekonomiska funktion

Lunds universitet stöder utredningens generella inriktning som syftar till att göra det enklare för kraftigt skuldsatta hushåll att ta sig ur en oönskad situation som medför höga kostnader både för samhället, de skuldsatta och deras barn.

En ändrad avräkningsordning är ett sätt att minska ackumuleringen av skulden under perioden då gäldenärer redan har hamnat i ekonomiska problem, med konsekvensen att de har fått en eller flera betalningsanmärkningar, och därmed sannolikt stängts ute från kreditmarknaden och fått sina möjligheter att bli anställda försämrade (Se Bos et al., 2018).[1]

Lunds universitet vill dock peka på två aspekter i utredningen som berör både den existerande och den föreslagna lagstiftningen och som tyder på en sannolik feltolkning av (a) orsakerna till ackumulerade skuldproblem, (b) dröjsmålsräntans verkan, och (c) vilka enkla

[1] Bos, Marieke, Emily Breza och Andres Liberman, (2018), *The Labor Market Effects of Credit Market Information,* The Review of Financial Studies, 31(6), June, 2005–2037

lösningar som kan bidra till att minska de negativa effekterna av långvarig skuldsättning.

Dröjsmålsräntans verkan och bidrag till hög och långvarig skuldsättning

Utredningens förslag om ändrad avräkningsordning och förbud mot ränta på dröjsmålsränta borde ha kompletterats med en analys av själva dröjsmålsräntans nivå. Höga räntor på förfallna skulder kan i sig bidra till att tillfälliga betalningsproblem övergår i varaktig överskuldsättning.

Utredningen anger att ”Dröjsmålsräntan syftar inte enbart till att kompensera borgenären för pengarnas bruksvärde utan ska även utgöra en sanktion” (s. 179). Personer med återbetalningsproblem har på grund av betalningsanmärkningar sannolikt stängts ute helt eller nästan helt från kreditmarknaden och fått sina möjligheter att skriva vissa avtal och bli anställda försämrade (Bos et al., 2018). För en gäldenär som redan saknar möjlighet att fullgöra sina betalningar innebär detta att en direkt finansiell sanktion läggs ovanpå befintliga ekonomiska svårigheter. Sanktionen som dröjsmålsräntan medför för just de personer som har identifierade problem riskerar därmed att ytterligare försämra deras position och betalningsförmågan som krävs för att lösa problemen.

Kreditgivare bör i första hand hantera framtida kreditrisker genom omsorgsfull kreditprövning och en kreditränta som vid utlåningen anpassas till den förväntade risken. Avtalsvillkor som medger möjligheten till att höja räntan efter betalningsdröjsmål, som dröjsmålsräntan, ger kreditgivare möjlighet till ytterligare intäkter från kunder som redan har hamnat i ekonomiska svårigheter.

Dröjsmålsräntan verkar sannolikt kontraproduktivt för kunder med både förfallna krediter och betalningsanmärkningar. I den mån kreditgivare räknar med att intäkter från dröjsmålsräntan kan drivas in, försvagar detta incitamenten att förebygga betalningsproblem genom en välgrundad kreditprövning och en prissättning av krediter som motsvarar ex-ante kreditrisken. I fasen där skulder redan har blivit ett problem fyller dröjsmålsräntan ingen avskräckande funktion utan fungerar snarare som en dubbelbestraffning av personer som exempelvis pga. oförutsedda omständigheter har hamnat i ekonomiska problem. En hög dröjsmålsränta innebär också att just dessa kunder – om de har förmågan att återbetala dröjsmålsräntan – blir de mest lönsamma för kreditgivare eftersom kreditkostnaden för kreditgivaren i denna situation inte eller endast marginellt påverkas av gäldenärens risk.

Om dröjsmålsräntan däremot *inte* kan återbetalas av gäldenären, bidrar en hög dröjsmålsränta till att förstora problemen och försätta gäldenärer i vad som kan bli ett olösbart problem.

Utredningen föreslår som lösning mot oönskad ackumulering av dröjsmålsräntor att avräkningsordningen ändras och dröjsmålsränta inte räknas över obetalade dröjsmålsräntor. Effekten av denna åtgärd är begränsad och det löser därför endast en liten del av detta problem. Ta exemplet av en förfallen kapitalskuld på 10 000 kronor med en dröjsmålsränta på 10 procent (det innebär att referensräntan är 2%). Ned nuvarande lagstiftning växer denna skuld till 17 716 kronor på sex år. Med utredningens förslag kommer den att växa till 16 000 kronor på sex år, om inga betalningar görs och inget kostnadstak begränsar räntan. Om räntan i stället skulle begränsas till den ursprungligen avtalade krediträntan, låt oss anta 6 procent (det är 4% över referensräntan!) blir motsvarande skuld 13 600 kronor. Nivån på dröjsmålsräntan har således mycket större betydelse för skuldutvecklingen än utredningens förslag.

Idealiskt sett hade utredningen motiverat hur ytterligare och fortsatta ekonomiska sanktioner för personer med redan identifierade skuldproblem är ändamålsenliga och väga deras eventuella påverkan på gäldenärers betalningsbeteende mot risken för försvagade återbetalningsincitament pga. långvarig och hög skuldsättning. Som betänkandet själv konstaterar så kan en stor och växande skuldsättning försvaga incitamenten att arbeta mer, söka arbete, utbilda sig, facilitera barnens utbildning eller göra frivilliga betalningar. Detta gäller även om dröjsmålsräntan fortsätter att tas ut på huvudskulden. Sex år utan en realistisk och en pga höga dröjsmålsräntekostnader stadigt försämrande utsikt till skuldfrihet kan vara en lång period i en människas arbetsliv. Det finns en stor risk att arbetsmarknadsanknytning, hälsa och ekonomisk handlingsförmåga efter sex år redan har försämrats på ett sätt som kvarstår även efter en senare skuldnedsättning.

Lösningsförslag

Problemet ovan och problemet som betänkandet identifierat kan åtgärdas på ett enklare och effektivare sätt genom att begränsa möjligheten att ta ut hög dröjsmålsränta på just förfallna lån och som dessutom redan har ”straffats” genom att få en eller flera betalningsanmärkningar. Även betänkandets förslag innebär fortsatt att konsumentskulder kommer att fortsätta växa efter att lån har förfallit till betalning. Växande reala räntefordringar skapar inte i sig större betalningsvilja eller betalningsdisciplin. Lagen följer en jämförbar logik vid beviljad skuldsanering, där rätten till ränta på omfattade fordringar faller bort för tiden efter inledandebeslutet.

Frågan gäller därför särskilt skuldtillväxten före skuldsanering och för dem som faktiskt lyckas bli kvar utanför förfarandet.

En fördel av denna lösning är att det också uppstår en konsistens i hur skulder behandlas. Från kreditgivarens perspektiv är räntesaldo och ursprungsskulden båda utestående, icke återbetalda krediter. Att inte räkna ränta på upplupna dröjsmålsräntor innebär att nuvärdet av denna skuld minskar över tiden, trots att finansieringskostnaden för kreditgivaren är i grunden oförändrad. Genom att beräkna krediträntan - en lägre men skälig ränta - över både ursprungsskulden och upplupna räntor möjliggörs en konsistent behandling av båda skuldkomponenter samtidigt som gäldenären får bättre förutsättningar att bli skuldfri.

Lunds universitet föreslår därför att inte dröjsmålsräntan hanteras vid konstaterade, allvarliga betalningsproblem, utan den ordinarie avtalsräntan (”krediträntan” i betänkandet) och att detta kompletterar eller ersätter förslaget om en ändrar avräkningsordning.

Enligt uppdrag

Kasper Roszbach, Nationalekonomiska institutionen

LUNDS UNIVERSITET

JURIDISKA FAKULTETEN

YTTRANDE

Diarienummer V 2026/2272

Datum 2026-11-09

Adressat
Rektor vid Lunds universitet

Juridiska fakultetsstyrelsen
David Dryselius, universitetslektor

Remiss: Åtgärder mot överskuldsättning (SOU 2026:43)

Ju2026/01730

Juridiska fakultetsstyrelsen, som har beretts tillfälle att yttra sig över rubricerat betänkande, får härmed avge följande yttrande. Yttrandet har utarbetats av universitetslektor David Dryselius.

Ändringen av avräkningsordningen är genomtänkt och skälen till den är välmotiverade och genomarbetade. Ett av argumenten mot att ändra den är att den har sett likadan ut sedan 1734 lag och att det därför antyder att det måste till starka skäl för att ändra den. Anledningen att den funnits så pass länge är svår att förklara, men det är däremot lätt att argumentera för att avräkningsordningen under stora delar av tiden när den använts, har existerat i ett samhälle som är väldigt olikt det nuvarande. Med de nya möjligheterna att låna pengar och att köpa saker på kredit är det tydligt att förutsättningarna är förändrade, och att man därför inte utan vidare kan komma med historiska argument att saker sett ut på ett visst sätt och fungerat på ett visst sätt under lång tid.

Överskuldsättningen är ett samhällsproblem, och detta är också tydligt i utredningen utifrån den statistik som presenteras. Och det är lovvärt att utredningens säger att det kommer bli bättre. Men om detta kommer ske genom att ändra avräkningsordningen är inte givet. Alternativet kan annars riskera att bli att problemen flyttar sig till ett annat ställe, fast med samma gäldenärer och då har man knappast åstadkommit något, vare sig på mikro- eller makroplanet.

Det blir därför inte så konstigt att man kommer till andra slutsatser idag än vad man hade gjort kring de förutsättningar som gällde för 300 år sedan, och fakultetsstyrelsen instämmer därför i förslaget att ändra avräkningsordningen.

I konsekvensanalysen och andra delar av utredningen talas det om effekterna av förslaget. Det framstår här som något oklart varför ändringen av avräkningsordningen kommer få de effekter utredningen talar om: om krediterna blir dyrare framgår det inte av hur detta påverkar konsumenterna. Effekten skulle ju kunna bli att om priset blir högre kommer det påverka efterfrågan på krediter och då kommer färre konsumenter att skaffa de krediter med höga kostnader och det är ju också det som verkar vara meningen.

Som så ofta för konsekvensanalyser finns två sidor, i detta fall gäldenären och borgenären. Att en förändrad avräkningsordning är positiv för den gäldenär som omfattas av den är tydligt av utredningen. Men det är på mikronivå. Hur detta påverkar gäldenärskollektivet i dess helhet är inte lika uppenbart. Ändringen som gör det bättre för den överskuldsatta gäldenären kan ju samtidigt göra att borgenären måste kompensera sina minskade intäkter någon annanstans, det vill säga till den delen av gäldenärskollektivet som inte är överskuldsatt. Det kommer i så fall också påverka ett högre antal gäldenärer.

Samtidigt kan inte fakultetsstyrelsen uttala sig mer generellt om de samhälleliga konsekvenserna av utredningens förslag, utan kan bara konstatera att utredningen är genomarbetad i delarna kring överskuldsättning och evighetsgäldenärer samt att de olika åtgärderna bör leda till de positiva makrokonsekvenserna som utredningen förutspår. Allt annat lika vill samhället ha färre antal personer som är överskuldsatta, och då är det såklart önskvärt med en ändring som ska göra att färre hamnar blir överskuldsatta och att fler kommer ur samma situation.

Utredningen talar också om att gäldenärer med små marginaler riskerar att få svårare att få krediter. Men här måste man rimligen också konstatera att detta bör vara en (förvisso indirekt) konsekvens

av förslagen. En gäldenär med små marginaler riskerar också att bli en gäldenär som inte kan betala sina skulder och hamna i just den överskuldsättning som utredningen syftar till att minska.

Detta hjälps också av att kravet på kreditprövning (3 kap. 13 i den kommande konsumentkreditlagen) kommer att omfatta den ”nya ordningen”. Allt annat lika, om kostnaderna för den nya avräkningsordningen slås ut på det kommande gäldenärskollektivet, kommer krediterna att bli dyrare. Och om kreditgivarna kreditprövar så som de ska göra enligt lagen kommer de inte lika ofta ge krediter till sådana gäldenären som haft små marginaler att klara sina lån med den tidigare avräkningen, och den utvecklingen kommer vara positiv för gäldenärskollektivet. Påverkan som priset kommer ha på dessa marknader kommer antagligen också att bli störst i början, särskilt med de retroaktiva reglerna, men kommer efter hand att justeras.

Här hade det om inte annat för analysens del däremot varit lämpligare att vänta med att ändra avräkningsordningen till dess konsekvenserna av kostnadstaket så som det infördes 2025 i konsumentkreditlagen går att se. Som det är nu kommer det bli svårt att mäta de isolerade effekterna av två ändringar, vilket gör att framtida justeringar blir svårare än om man hade väntat och genomfört en ändring åt gången. Detta påpekas också i utredningen, att man tidigare inte ville ändra avräkningen utan ville avvakta tills man kunde utvärdera kostnadstaket i konsumentkreditlagen. Det lät klokt, men trots det föreslås avräkningsordningen nu ändras utan att man hunnit utvärdera just det som tidigare hindrade ändringen.

Angående förslaget till lagtexten kan följande framföras. En inledande fråga är hur man ska förstå ordet betalning. Gissningsvis tänker man sig att gäldenären betalar genom att föra över pengar. Men man kan ju också betala på annat sätt, vilket till exempel framgår av vissa bestämmelser i skuldebrevslagen. Detta handlar främst om kvittning, alltså att gäldenären i en viss relation också är borgenär, och frågan är om kvittning kommer att likställas med betalning. Detta kanske inte är lämpligt att ange i lagtexten, men om det är ett praktiskt relevant problem bör det stå något om detta i förarbetena.

I andra meningen talas om borgenärens fordran. Här behövs knappast ordet ”borgenärens”, eftersom det ligger i definitionen av en fordran att det är borgenären som fordran tillhör.

Förslaget om att ändra räntelagen innehåller ”utgått”. Det kanske är tydligt här, men att något utgår kan ju betyda olika saker, och det är inte alltid uppenbart vilket. Om skadestånd utgår blir det skadestånd, men om föreläsningen utgår lär alla utgå från att det inte blir någon föreläsning. Detta borde kunna formuleras tydligare, och om man ändå är igång bör termen ”försitta” och dess böjningar utrangeras ur modern lagtext. Nu står det förvisso så i räntelagen, men det finns numera andra, mindre arkaiska ord för detta.

Enligt delegation

David Dryselius